Manifest ende redenen van oorloge tot Lisbona ...

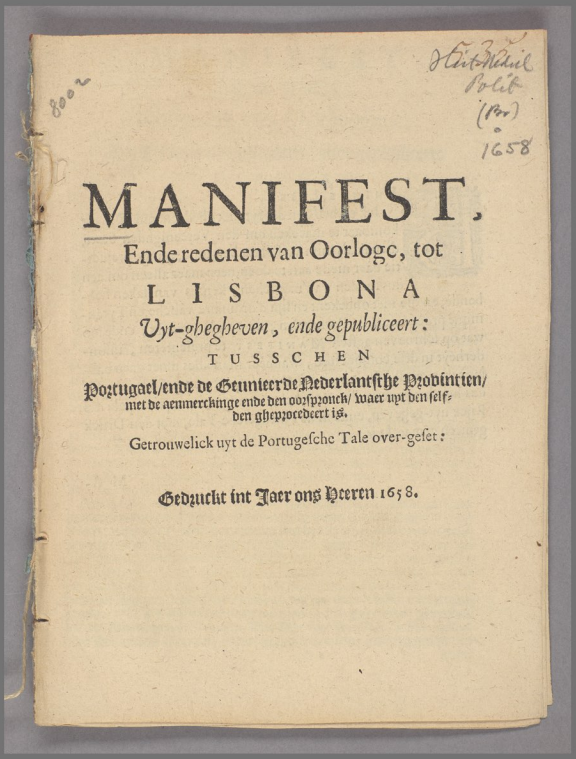

MANIFEST.

Ende redenen van Oorlogc, tot

LISBONA

Uyt-ghegheven, ende gepubliceert:

TUSSCHEN

Portugael/ende de Geunieerde Nederlantſche Prouintien/ met de aenmerckinge ende den oorſpronck/ waer uyt den ſelfden gheprocedeert is.

Getrouwelick uyt de Portugeſche Tale over-geſet:

Gedruckt int Jaer ons Heeren 1658.

Tryck // / 125 B 14 c Br. 1658

Tillkomstår 1658
Digitaliserad år 2019

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

/ 125 B 14 c Br. 1658 -

8002

Hist. Nederl. Polit. (Br.) 1658

MANIFEST,

Ende redenen van Oorlogc, tot

LISBONA

Vyt-ghegheven, ende gepubliceert:

TUSSCHEN

Portugael/ende de Geunieerde Nederlantsche Provintien/ met de aenmerckinge ende den oorspronck/ waer uyt den selfden gheprocedeert is.

Getrouwelick uyt de Portugesche Tale over-geset:

Gedruckt int Jaer ons Heeren 1658.

/ 125 B 14 c Br. 1658 -

BEMINDE LESER,

Ick en heb den arbeyt niet ghedaen, om U E. dit kontbaer te maecken om den Vereenighden Staet, dien ik als mijn Vaderlant beminne, eenige prejuditie daer mede aen te doen, neen maer alleen om aen duysenden van menschen, kennis van saken hebbende, en die niet onbekent en sijn d'ordinaire valsche, en Tyrannique proceduren der Portugesen, dit op-ghepronckt, ende soo wat op schroeven gestelt MANIFEST te presenteren, insonderheyt in dese conjuncture, wanneer men alles moet gaen ballanceren, ende hunne arch-listicheyt suspecteren: Ende siet Aldus luyt het gene by den Koninck, Koningin, ende principale des Rijcx uyt-gegeven, ende in de Portugesche Tale, met den Druck gemeen gemaeckt is.

MA-

/ 125 B 14 c Br. 1658 -

MANIFEST
ENDE
Redenen van Oorloghe,
Tot Lisbona upt-ghegeven / ende gepubliceert
TUSSCHEN
Portugael, ende de Geunieerde Nederlandtsche Provintien.

HEt schijnt met reden / aen de werelt wonder te wesen / dat men eene Oorloge siet tusschen Portugael / ende de Staten van de Vereenighde Provintien / aenghesien dat met de herstellinge van 't Koninckrijck Portugael / den bant van vrede tusschen beyde Natien / soude behooren vast ghecnocht te blijven / als daer toe / door reciprochen intresi verbonden wesende / ja / en tot nieuwe alliantie / tegens den gemeenen vyant / die hoe bedeckter dat hy aen valt / hoe meer dat hy te vreesen werdt / waeraen dat Portugael ten hooghsten geleghen is (geduerende desen Oorlogh) geene andere questien t' aenveerden / dan de geene daer toe 't selfde gheschreert wert. Om dan den oorspronck van desen gedwongen Oorloch / aen-genomen te hebben / klaerlick te kennen te geven / soo wort hier gestelt een waerachtige relatie / de substantieelste redenen / die 't selfde daer toe gedwonghen hebben / dewelcke sodanich sijn / dat sy onder soo veel occulaire getuygen niet en konnen ontkendt / nochte geignoreert werden / waer upt den onpartijdigen Leser sal connen oordeelen / aen wie van beyde partyen / de gerechtigheyt der sake staet.

Soo haest en was Don Iuan de IV. geen Koninck van Portugael gheproclameert / ofte sont voor al oordres / naer de Over-Zeesche Landen / resorterende onder dese Croone / dat niemant sich verwonderen soude / eenige hostiliteyt te toonen / die van de Vereenighde Nederlanden: Gelijck het wel geschiet was / als den Koninck der Castilianen / die Landen onder syne heerschappye hadde / ten opsichte dat den oorspronck van de vyantschap te cesseren quam / ende dat dagelicks meer ende meer redenen aen-groeyden / om eene vaster Ligue met de selfde te maken. Nu soo was alles in minne voort gegaen / ende 's Coninckx Gebodt soo promptelick geexecuteert gewonden / dat den Marquis van Monralva, Vice-Roy van Brasilien / in Phernambuco, d'Hollantsche Troupen / en met groote courtoisien / ende met groote pre-

/ 125 B 14 c Br. 1658 -

senten getracteert heeft: Ende Sancho de Faria, Capiteyn van de Indische Schepen/ ontmoetende de Vereenighde Nederlantsche Schepen/ in die Zee/ willende deselfde met beleefthept ontfangen/ is daer gebleven/ sonder eenige tegen-weer te doen/ op vertrouwen van vrientschap.

Op den selfden tijt/ ende met deselfde intentie/ heeft den Koninck naer de Staten Generael gesonden/ voor Ambassadeur/ Gerres Teistauw de Mendoza Furtado, ende om dieswille dat d'occupatien sijns nieuwen Rijcks/ niet toe lieten/ van eenen eeuwigen Vrede te handelen/ accoordeerde Treves van thien Jaren/ op den 12. Junij 1641. met conditie dat die in Europa stracx beginnen soude/ ende in de andere plaetsen buyten Europa/ wanneer aldaer/ daer van de tijdinge soude gecomen wesen/ gelijk men lesen mach in de woorden van den 1. 2. ende 8. Artícul/ geconcipieert ende geschreven by den voor-gemelden Ambassadeur/ ende in alle oprechtigheyt/ die mede verclaerde ter goeder trouwen te tracteren/ ende in de demonstratien van de acte vanden 5. Martij/ desselfs jaers/ by dewelcke sy geresolveert hadden eene Armade van secours naer Portugael te senden/ gheljck sy ock gesonden hebben/ daer toe sy jaerlijcks eene goede somme van Penninghen contribueerden.

Maer doch/ de West-Indische Compagnie/ dede aen dese apparentie wel contrarie/ want sy stuer aen den Generael hunS Armada, Pè de Paa, die naer America trock/ advijs depescheerden/ dat hy al dat hy konde/ nemen soude: d'Occasie waer nemende/ datter int beginsel eens nieuw Rijck/ altijdt/ ende het water troubel ende altijt eenige confusien sijn.

Pè de Paa, was boven Angola, altijdt soeckende de Publicatie vanden voor-gemelden Treves voor te comen/ hoewel nochtans op dien tijt al gepubliceert/ ende daer van onsen 't wegen/ onder protest verwittight sijnde/ antwoorde/ daer van noch geen advijs te hebben/ bespronghende vermeesterde de Stadt Loanda: Ende naer dat hy daer in was/ ende dat hem aengedient wierdt/ dat hy dit exploict op eenen onbequamen tijdt gedaen hadt; Seyde dat hy sustinceerde wel gedaen te hebben/ ende dat hy van dien Post niet anders disponeren mocht/ sonder ordre sijns principale. Daer naer tot Bengo sijnde (eene plaets niet wijt daer van daen/ ende handelende met den Gouverneur Pedro Cæsar de Meneses, ende eenighe Portugesen/ ende als vrienden met malcanderen conversende/ besprongen d'Hollanders inder nacht de Portugesen/ vele neder hackende ende ghevanghen nemende/ den Gouverneur/ ende al wat sy krijgen konden/ 't welck van seer groote weerde was: Ende met deselfde ontrouw/ on-aengesien des Treves Publicatie/ al overjaert was/ attaqueerden 't Fort Mahangane, alwaer sy hun devoir ock seer wel deden.

Op deselfde maniere/ ende tegens den nu alreeden ghepubliceerden Treves/ hebben het Eylandt ende sterckte van St. Thomas ingenomen/ ende voorts met noch argheren Titul veroverende de Stadt van St. Louis: want belijdende vrienden te sijn/ versochten eenige dagen op het Eylandt te mogen wesen/ om hunne verversschinge/ ende't gene hun meer noodig was/

te ma-

/ 125 B 14 c Br. 1658 -

den derden dagh namen den Gouverneur ghevangen / en brachten hem dit
naer 't Reeif te voeren / doch bleef onder wegen.

Den Koninck van Portugael hier van geinformeert wesende / in plaetse van in sijne Havens repressaillien te stellen / sont naer Hollant eenen nieuwen Gouverneur / Francisco de Andrada (wesende Pristano de Mendoza, die den Treves gemaeckt had / upt Hollandt vertrocken) versoeckende over dese inconvenienten / de behoorlicke remedie. Maer de Ministers van de Compaignie excuseerden hun / op d'ignorantie van den Treves / waer over hy sich aen de Staten Generael addresseerde / die hem hope van restitutie gaven / dewelcke nopt geeffectueert is. De violente instantien van de geinteresseerde / die sp by de Staten Generael deden / waren so groot / dat sp den 5. ende 29. Julij 1642. orde kregen / met noch meerder acte / datmen 't schip Spiritus Sanctus, dat met sijne ladinge naer Pariba, onaengesien den Treves ghevoert was / soude restitueren / maer sulcks en heeft nopt tot executie connen gebracht werden. Boven menichte Schepen in de Brasiliaensche Zee / die sp continueerden aen te vallen ende mede te nemen. d' Oost-Indische Compagnie / naer dat in de Indien den Treves gepubliceert was / namen in Ceilemo, de Stadt Negumbo, aldaer groot ghetal van Portugesen met coelen bloede matteerende. Ende den voor-gemelden Ambassadeur / siende dat hy niet en kost verkrijgen 't gene dat hy versocht / badt sijne Majestept dat hy hem geliefde van de affairen te excuseren / en ergens elders te senden.

Den Coninck hem noch voorder op sijne rechtveerdige sake betrouwende / sont wederom eenen anderen Ambassadeur / Francisco de Sousa Conthinto. In het begin (ofte daer ontrent) van sijne Ambassade / soo veroverden de Portugesen van aldaer / wederom Maranhane (sonder hulpe van Portugael) met kracht van wapenen / daer naer St. Thomas, sijnde het principaelste instrument van het quaet geweest; ten lesten sijn de revoltes in de Brasilien op-gecomen / welcks oorspronck ende progres is / als volght:

Den Graef van Nassauw / die in Phernambuco gouverneerde / naer Hollant vertrocken wesende / so stonter onder de Ministers / ende onder de Soldaten van de Compagnie / eene soo groote dissolutie op tegens de Portugesche Inwoonders / dat sulcks aen de mont noch aen de penne niet toe gelaten is te vercondigen / ten opsichte van de onmenschelickheyt die daer in geschiet is. Onse arme miserabele / wanhopich ende ongewapent sijnde / ende sonder eenige macht / resolveerden om te sterven / siende dat sp van niemant conden geholpen ende verlost werden / sijn met een kloeck gemoet op d'Hollanders gevallen / ende hebben de selve in de stercke Zee-plaetsen doen retireren / sendende mede om secours naer de Bahia, waer over den Gouverneur aldaer / Antonio Telles de Sylva, hem selven perplex vindende over dese Inwoonders oproer / die versochten datmen assistentie aen hare vrienden ende maechschap doen soude: van de andere sijde / considererende sijne schuldige gehoorsaemheydt aen den Koninck / die belast hadde / datmen den Treves volcomentlick onderhouden soude; sont derwaerts eenighe Compagnien

/ 125 B 14 c Br. 1658 -

de opte leggen / tot dat hy den Koninck van alles wel geinformeert hebbende/ sijne voordere bevelen af wachten soude. Maer also de practijcque/en wantroulwe niet en cesseerden / soo hebben d'Inwoonders selfs gesonden aen den Koninck om bystant te hebben / ofte anderssints / dat sy hun aen eenen anderen Prince onderwerpen wilden. Den Koninck ondertusschen sijn selven verbaest vindende / of om den Trebes naer te comen / of om een schandael te onderstaen / van sijn geheel Rijck / 't welck sijn onderstant ende sijn faveur/ tot conservatie van hunne vrienden versocht / resolveerde van dien tijdt af/ daer in te voorsien.

De Staten Generael latende de soete wegen / waer door dus danige voorballen/ soude konnen gestut werden/rustende toe/eene goede Armada, om naer Brazilien te senden / waer teghens den Ambassadeur / Franciſco de Souſa, voor-siende de schadelicke consequentien / staende uyt dus danige resolutie te volgen/ versocht met de grootste instantien / dat sy sulck voor-nemen wilden veranderen/ dat hy beloofde te restitueren / 't gene dat van hunne Goederen soude mogen genomen zijn/ oock Landen/ Plaetsen/ &c. presenterende selfs met d' Hollantsche Schepen/naer Brazilien te gaen/ om sulcx te effectueren: waer op de Staten Generael/ om geenen tijdt te verliesen/ weynich achtende d'instantien/en presentatien/ sonden in een plaets van twee Armaden/ en dit met sulcke arrogantie/ dat de Soldaten aen Landt ghekomen zijnde / marcheerden met Boepen/ende Vsers inde handt/ om alle Portugesen daer in gevangen te setten/welck erces/ noodtwendich van Godt moest ghestraft worden/ gelijck sy dien volgens in twee Battaillien zijn overwonnen geworden/ met verlies van veel van haer volck/ende weynige Portugesen/ sonde dat met sulck geluck/ dat sy in 't vechten/ de natureliche krachten schenen te boven te gaen. Hier naer hebben d' Hollanders de derde Armada naer de Bahia ghesonden/sonder dat sy daer 't minste recht konden pretenderen/ maer doch zijn alle gelijck de voorgaende gevaren.

Met sulcke Armades, verbitterden sy 't gemoet van veel persoonen/soo dat sy buyten hope vielen/ van door dus danigen middel hare Plaetsen te reduceren/ende door dien/ dat tusschen den Ambassadeur/ ende de Staten/ ghelijck eenen af keer/ende gelijck eenen haet/ingenomen was/soo heeft den Koninck verstaende dat hy aldaer niet willekom en was/hem Ambassadeur gebruyct/ in zijne Ambassade/in Vranckrijck/ sendende in zijne plaets voor Ambassadeur Antonio de Souſa de Macedo; Ende aldaer gearriveert/en heeft in veele maenden geene audientie konnen krijgen/maer simuleerden / datmen met hem tegens 't recht der volckeren soo handelde/ sulcx toe-schrijvende / aen de menichvuldige affairen/ daer mede de Staten/ doen ter tijt/ geoccupeert waren/ ofte om beter te segghen/ aen de Fortuyn, die gevioleert zijnde / haer/ tegens haer gereet maechte. Ten langen lesten hy kreegh ghehoor/ ende tradt met haer in conferentie/ in welcke den Ambassadeur in 't breede uyt-leyde/de redenen/ waer uyt het conbenteerde/ datmen de aen-ghenomen questie soude by-leggen / dat de sake voorts procederende / naermaels irredressabel wesen soude/

/ 125 B 14 c Br. 1658 -

soude/ voor ooghen leggende/ d'ober-groote kosten/ die weder-zijdts moesten geemployeert werden/tot onderhout/van sulcke machtige Zee Armades, dat zy tot voldoeninghe van de schaden/ofte die zy/ ofte de Compaignie/ofte andere geinteresseerde/ mochten gheleden hebben/ besorghen soude/ eene groote somme van penningen; waer uyt zy wel remarqueren konden / wat ghenegenthey den Portugaelschen Koninck/ tot den Vrede/ hadde / daer hy nochtans van d'ander zijde/so groote advantaige op zijne partye hadde.

Maer sulcx was niet genouch / ende het scheen / dat de E. Staten Generael/ niet meer over dese affairen en wilden in conferentie treden/ waer over den Ambassadeur Antonio de Sousa de Macedo, wederom nieuwe instantie dede / seggheude dat men wel behoorde op zijne ghedaene Propositien te antwoorden/ anderssints dat sulcke wijse van procederen / niet en kost goet ghevonden werden/ noch by 's Koninckx genereus hey pt/ noch by zijns Ministers voorsichtichey pt/ dat de modestie van zijn Officie/ sulcx niet voorder en konde gedoogen/ ende protesteerde/ dat zy ten diverschen instantie/ hadden gesien/ de groote neerstichey pt / by zijnen Koninck ghedaen / om tot eenen Vrede te komen/ waer teghens men niet anders sach/ als Oorloch/ ende apparentie/ tot continuatie des selfs: Dat Portugael nu gedaen had / al dat mogelick was/ om met alle verduldichey pt/ den Vrede te beloopen / alle courtoisye geemployeert/ende alle presentatien ghedaen; Ende terwijl niet van alles wierdt aen-genomen / so waren zy emmers uyt de nature tot defentie ghedwongen/ terwijl-der geen rechtveerdigher sake is / dan daer toe den uytterstен noodt dwingt. Niet tegenstaende soo ober-leyden de Portugaelsche Ministers/ wederom met nieuwe deliberatien/ de swarichey pt deser affairen/ende wat desen Staet in dese conjuncture/ het nutbaerste wesen soude/ om alle inconvenienten te weeren/ende het Bloet van de Onderdanen/ te conserveren/ ende reguleerden de saeck tot de verkiesinge van seeckere uytheemsche Arbiters.

Middeler-tijt Portugael verstaende/uyt den Ambassadeur (die in Hollant was in Junio 1651, naer dat voor hem noch drie Ambassadeurs hadden geweest) dat alles te vergeefs was / ende dat doen d' apposteumie van den oorloch uyt-gevoocken was: Doen verboodt den Koninck in alle zijne Havenen/ de Commertie met d'Hollanders / eene saecke soo profijtelick aen haren Staet: ô! hoe veel Hollantsche Cooplupden zijnder gheweest / die hun aen den Ambassadeur addresseerden / om voor hare Schepen Paspoort te krijgen / dat het eene notabel somme (soo zy beloofden) soude op-bringhen / even gelijck de Schepen/ die om Soudt ginghen / aen den Castilliaensche Kon: gaben. Den Koninck met een oprecht Koninclick gemoet/ onderwerpende sich zijne naturelicke bewegingen / aen de temperature/ende matichey pt/heeft gedacht van zijne dignitept te wesen/te trecken/uyt d'occasien van gramschap diemen aen hem hadt gegeven/eene occasie van faveur/ende onder de meeste Baren van grimmichey pt/vreedsaem te wesen/ liet alles aen de Schepen toe/ als te voorens.

D' affairen hun in dese termijnen vindende / heeft den Ko: gesonden/ Salvador Correa de Sà, & Benavidas voor Gouverneur van Angolo/ghelijck hy altijt/

altijt/naer het veroveren van de Stadt Loanda, gedaen heeft/die naer dat hy gesien hadt/ dat aldaer met courtoisie/ ende beleeftheydt niet te winnen was/ ende al was het schoon/dat hy hem hielt/ op Plaetsen buyten het district van de Hollanders/nochtans onder-vont/ dat zy het al begeerden: soo is den gemelden Salvador Correa de Sà, met eene genereuse impatientie/zijn voor-nemen veranderende/ghevallen/voor de ghemelde Stadt/ ende de selfde binnen korte dagen veroverende / met al 't gene de Compaignie daer ontrent besadt.

Twee Jaren naer den ghesloten Treves / soo hebben de Portugesen van Brazil / zijnde ter Zee geassisteert / met eenige Schepen op-gerust van de generale Compaignie van Commertie/ die tot Lisbona/gemaeckt/ende geformeert was/geconquesteert het Recif/ met by naer alle de Plaetsen/de welcke d' Hollanders in die quartieren hadden / maer daerom en liet den Koninck niet naer / met alle mogelijcke middelen den ghewenschten Vrede te soucken/ ende resolveerde eenen nieuwen Ambassadeur te senden / om eenige Gedeputeerde tot Lisbona te krijgen/doch in't midden van soo goet voornemen/hadt Godt/gelieft ghedient te wesen/ hem uyt dese wereldt te roepen/ waer over de Koningin Regente / soo haest zy het Gouvernement aen-veerde / beval aen den Agent/ die hem tot Amsterdam onthielt / dat hy hem addresseren soude/ aen de Staten Generael/ende hare begeerte van Vrede te kennen geven/met versoeck van tijdt/ ende plaetse/ om daer over naerder te tracteren / en alsoo de saken des Rijcx niet wel toe en lieten / eenen Ambassadeur te senden / soo sondt Zy noch voor Envoyé Feliciano Dourado, om die handelinghe te vervoorderen/ sonder tijt te verliesen. Den Alder-Christelicksten Koninck oock seer yverich / om den voorderen Oorloch te beletten / ende zijne Geconfœdereerde eendrachtich te sien/ heeft zijn selven geoffreert/ om middellaer te zijn/ 't welck van beyde wiert aen-genomen.

Hier over en is den Envoyé niet vertrocken/ om datmen kennis gekregen hadde/dat de Staten/ resolutie hadden genomen/van eene Armada te senden/ naer de Revier van Lisbona/met eenige Commissarissen/de welcke gewichtige Propositien te doen hadden/ ende ordre hebben souden / om de antwoort/ ende de toe-stemminge van hun versouck binnen gelimiteerde daghen te versoucken / ende in Cas van geen antwoorde/ofte toe-stemminghe/ binnen den gelimiteerden tijdt/ soude men ons / met gewapender handt aen-tasten: Dit hadde den Ambassadeur van den Koninck van Castillien/ in den Hage genegotieert/ voor-gevende/ dat Portugael geattaqueert zijnde van een machtich Leger (gelijck zijne Ministers door geheel Europa uyt-stroyden) soude ghedwonghen wesen alles toe te staen / dat zy heysschen soude. Het scheen dat de Staten hun van dese maxime lieten verleyden / daer hare Voor-saten / de libertept/ die zy nu teghenwoordich hebben / op gefondeert hadden / als te veel geloofs / aen haren vyant gevende / dien-volghens accepteerden het Griecks Peert voor een present. Tot Bruyssel zeyde Anthonio Bruyn, zijnde in dat Hof / uyt Hollandt ghekomen (alwaer hy Ambassadeur van den Koninck van Castillien was). Om eenige affairen / dat de doot van den den lesten Prins van Oraignen / die over eenighe daghen te voorens overleden was/

/ 125 B 14 c Br. 1658 -

was/ meer aen zijnen Koninck weerdich was/ als of hy veel Battaillien gewonnen hadde: met meerder reden/ soude men konnen seggen/ dat/ inde weynige Jaren/ de welcke den Castilliaenschen Ambassadeur/ in Hollant gereseideert heeft/ hy de Provintien meer heeft geperturbeert/ als de tachtentich Jaren/ van de voor-gaende Oorlogen ghedaen hebben. Men weet wel wat onkrupt/ den selven Ambassadeur gezaeyt/ ende gefomenteert heeft/ onder de Ministers van dien Staet/'t sedert de doot van den Prins van Oraignen/ ende hoe den selven hun geduerich tegens Portugael op-hitste/ wel wetende/ dat den meesten Oorloch/ die hy de Staten konde aen-doen/ was haer te separeren van de vyanden van Castillien/ ende principalick van Portugael/ waer door zy tot eene extremiteyt souden konnen komen; het welck oock de reden gheweest is/ waerom dat den Koninck met de Staten noyt gestimuleert heeft/ als naer dat hy Portugael verlozen hadde.

Ten lesten de Staten lieten haer persuaderen/ die nu tot den Oorloch van Dantzick haer prepareerden/ ende hun wapenden teghens de suspitie/ die zy van Vranckrijck hadden/ dat hunne Schepen ledich lagen/ dat zy daer mede de beter proffijt conden doen tegens Portugal/ ende men wel behoorde/ de geinteresseerde van de West-Indische Compaignie te assisteren/ het welck hunlieden soo eenen rechtveerdigen Titul van Oorloch was/ welcke Staten d'occasie waer-nemende/ wetende dat d'Articulen van versoeck van de Compaignie niet en waren om toe te staen/ ende alsoo geen Tractaet en soude gheslooten werden/ en sonden gheen personen van Staet om de Propositie te doen/ maer eenige particuliere van de Compaignie/ met de formaliteyt van Brieven van Credentie.

Middeler-tijdt/ soo quam den Generael Opdam/ met veerthien Schepen/ zijn Ancker laten vallen/ niet verre van de Revier van Lisbona/ als Vrient/ ende voor sulcks liet hem den Koninck besoucken/ met een ordinaire refraischement: Den Generael verwachte den Obersten Kupter/ die hem moest komen verbougen met sesthien Schepen uyt de Middelandtsche-Zee/ die aen Landt sette twee Commissarissen/ versouckende audientie by de Koningin/ die haer de audientie gaf den vierden dach: Tot de self de ghekomen zijnde/ las een van haer een Papier met Latijn beschreven/ alwaer zy ten aen-banck van wegen de Staten beklaechden/ aen de Koninginne/ de doodt van den gestorven Koninck/ ende wensten veel gelucx/ ende voor-spoedige regeringe aen den nieuwen Koninck: Ende terstondts van sprake/ ende stijl veranderende/ begonsten hare negotiatie/ op eene andere maniere/ gaven haer versouck te kennen/ versouckende daer op binnen 14. daghen de antwoorde/ met termijnen/ ende circumstantie soo schandaleus/ datter wel eene disgratie soude uyt gheboolcht hebben/ ten ware dat de beleeftheydt van Hare Majesteyt sulcks weder-houden hadde/ die het Papier aenveerden/ welcks Articulen by naer in dese substantie waren.

Datmen sal hebben te restituëren, aen de West-Indische Compaignie, alle de Landen, Capitanien, Provintien, Steden, en Sterckten van Brazil,

/ 125 B 14 c Br. 1658 -

zil, van Rio de Santo Franciſco van de Zuydt-zijde, ende de Provintie van Seara in de Noort-zijde begrepen.

Ende datmen te gelijck ſoude reſtitueren, alle de Velt-ſtucken Canons, ende Artillerye, die de Portugeſen in het Recif, ende andere Fortreſſen leggende in de voor-ghemelde Provintien, hadden ghenomen, t' ſamen oock alle de Amonitie, die daer was, als zy dat beſprongen.

Dat de Onderſaten van de Staten Generael wederom gereſtitueert, ende herſtelt worden, in het beſith van hare Landen, Huyſen, Erven, ende andere Goederen, die zy aldaer ghehadt hadden, doende hun ſoo met den eerſten wederom herſtellen, van wie oock dat hare Goederen teghenwoordich beſeten, ende gebruyckt wierden.

Dat de Portugeſen van Brazil ſouden geven, aen de voor-ghemelde Compaignie duyſent bois de Carro, duyſent Koeyen, drie hondert Peerden, ende ſes hondert Schapen, ende dat binnen den tijt van ſes Jaren.

Dat de Portugeſen die woonden, in de Landen de welcke de Compaignie onderworpen waren, haer onderhouden ſoude, aen de Compaignie al haer achterſtel betalen, ende dat even eens, oock d' Hollanders ſouden reciprochelick aen de Portugeſen betalen.

Dat van gelijcken, die van Portugael ſullen betalen, aen de Weſt-Indiſche Compaignie ſes hondert duyſent guldens in ſeven maenden, ende derthien duyſent Caixas de Acurar, binnen derthien Iaren.

Item, datmen de voorſchreven Compaignie ſoude reſtitueren, alle de Steden, Plaetſen, Fortreſſen, ende Domicilien, die zy houden inde Cuſten Auſtriael van Africa, met alle het gene de Portugeſen daer hebben geſtelt, ofte gebouwt, 't ſedert dat zy die Plaetſen van de Compaignie genomen hebben, 't welck ſich verſtaen ſal van vier tot derthien graden incluys.

Dat de Portugeſen ſullen quiteren in dat geweſt, de Plaetſen naer de Zuytzijde ligghende, die zy ten Iare 1647. vervolchden, ende willende negotieren, ende handelen, ſullen aen de Compaignie betalen de Rechten, de welcke d' Inwoonders van Hollant betalen.

Dat de voor-gemelde Portugeſen negotierende, ſullen hare Schepen mogen in alle Havens laden, ghelijck was te Loanda, boven welcke Cuſt ſy ſullen mogen hare Slaven trecken.

Item datmen aen de Compaignie ſal reſtitueren, het geheele Eylandt van S. Thomas, met ſijn Fortreſſen, ende Caſteelen, met alle het geene de Portugeſen van de Septentrionale Plaetſe van Africa, 't ſedert het Iaer 1642, aldaer ghebouwt hebben.

Dat alle de ghevangenen ſoo wel van d'eene als van d'ander ſijde, ſullen gerelaxeert, ende gereſtitueert werden, ende alle Crimen, ende miſdaedt vergeven, uyt-genomen Theodor. Hoochſtraten, ende den Lieutenant van den Collonel Nicolao, Nicolai.

Door het exces deſes verſoecks / ende deſes Articulen / koſt men terſtont wel bemercken / met wat voornemen dat ſy quamen / door dien oock den Generael Opdam hem retireerde buyten Canon van de ſterckten / ende Fortreſſen

/ 125 B 14 c Br. 1658 -

ſen dan de Staden/ ende ſchepde de conferentie ſonder hope: Ende de Commiſſariſſen gevraegt ſijnde/ of ſy de macht hadden van in de Propoſitie pets te modereren/ want ſulcks niet hebbende/ ſoo ſoude men ſonder vrucht tracteren/ ſy antwoorden dat ſy de macht hadden om te handelen/ over al dat goet/ ende rechtveerdigh weſen ſoude/ gelijcke hare Majeſtept ſoude connen gevoelen/ als haer gelieven ſoude/ Gedeputeerde te ordonneren tot de conferentie/ het welck oock ſoo geſchiede.

Inde eerſte conferentie wiert hunlieden gerepreſenteert/ dat ſy ſeer verwondert waren/ dat alſoo de Staten geaccepteert hadden voor Mediateur van het different: den Koninck van Vranckrijck/ ende dat daer op een Miniſter van Portugael/ naer den Hage vertrocken was/ alwaer den Ambaſſadeur van den Alder-Chriſtelickſten Koninck was/ nochtans de voorgemelde Staten/ deſe nieuwe reſolutie namen/ van hun-lieden/ hier met gewapender hant te ſenden/ Sy antwoorden dat de Staten niet en weecken van hare reſolutie/ nopende de mediatie van Vranckrijck/ maer datmen in dit Hof ſoo wel met den Ambaſſadeur van Vranckrijck/ als in het ander konde tracteren.

Men begonſt voorts te tracteren over twee Articulen/ namentlick twee die raeckten de reſtitutie van de Landen ende plaetſen (die Portugael met rechtveerdigen Titel beſat) datmen die overleveren ſoude ſonder medelijden met de Religie te hebben/ ende de arme Roomſche Catholijcke/ die in die plaetſen woonden/ het welck onmogelickhept de facto, mede brenght; ende invalveert impugnantie/ tuſſchen de Onderdanen van dien Staet/ ende dit Rijck/ het ſtreet oock voorders tegens alle reehten/ ſulckdanige allienatie te permitteren/ geduerende 's Koninckx minoritept.

De Commiſſariſſen repliceerden/ datmen naer veel exempelen van Catholijcke Princen/ wel vermocht ter liefde van de Vrede/ eenige landen reſtitueren/ ende dat mede de verſochte reſtitutie niet onmogelick en was/ maer ſeer wel mogelick/ alſoo den Koninck alleen/ maer en moeſt ſijn Oorloghs volck/ daer toe uyt trecken/ waer op geantwoort wierdt/ dat de Princen ſulcks wel deden in de quartieren buyten hun Rijck geleghen/ ende onderworpen aen hoſtilitept/ ende in plaetſen daer de libertept van de conſcientie vry is/ ende toe-gelaten/ ofte getolloreert werdt/ maer datmen daer uyt geen conſequentie maecken en kan/ in regardt van de Landen/ daer nopt gheen libertept van Religie gheweeſt en is/ ende die vreedtſaem ende verre geſet en zijn/ levende in de nieuwe Wereldt/ waer over ſijne Majeſtept ſulcke macht niet en heeft/ ende over ſulcks ſijn Oorloghs-volck niet en vermach van daer te trecken/ ende d' Inwoonders onder eene andere regieringhe ſtellen/ als weſende ſeer kloeck volck/ die nopt de heerſchappye van de Staten en ſouden dragen/ vande welcke ſy ſoo groote injurien ontfanghen hebben/ in plaets van eer/ die ſy aldaer van hun hebben gekregen.

De Commiſſariſſen (ſchijnende dat ſy deſe redenen wel verſtonden) offreerden nieuwe Articulen/ die ſcheenen gheheel gemodereert te weſen/ alſoo ſy die op-hielden meer als ſeven daghen/ boven den gelimiteerden tijdt/

/ 125 B 14 c Br. 1658 -

brochten dese naer-volghende / Dat sy souden delisteren van de restitutie van het Eylandt van Sant Thomas ende van Angola / op conditie dat sp in alle beyde de quartieren vryen handel souden hebben / ende dat sp op de Custen van Africa / by de Soto, ofte by de Rio Coansa, ofte Rio Lucalla eene fortresse souden maecken. Maer aengaende de restitutie van het Landt / ende Landen van Brasil / en wilden niet op houden / ofte pets daer in veranderen: maer selfs sijn heyschten noch dry milltoenen binnen acht Jaren te betalen / waer op geantwoort wierdt / dat alsoo sp niet op hielden van versoeck van restitutie / soo en konde d'onmogelickheyt niet comen te cesseren / dewelcke men gherepresenteert hadde / ende dat sp billiger ende acceptabelder Articulen moesten by brengen / ende soodanighe proponneren / dat hare Majestept alles soude doen / om eenen goeden Vrede te stabiliren / waer over sp met gantscher herten wel wilde tracteren.

Over alle dese conferentien / appliceerde den Heer de Cominges / Ambassadeur van Vranckrijck / sijne mediatie met alle neerstichevdt ende industrie / ende heeft eyndelick in de leste conferentie geassisteert / ende aldaer dry middelen voor gestelt.

Eerstelick dat een yder ander Articulen soude proponneren, met secluse van Lants restitutie.

Ten tweeden, dat in gevalle de Commissarissen sulcke macht niet en hadden, dat Sijne Majesteyt eenen Ambassadeur naer Hollandt soude senden, die tracteren soude, met soodanige Commissarissen, als de Staten daer toe nomineren souden, inde tegenwoordigheydt van eenen Ambassadeur van sijne Alder-Christelickste Majesteyt, ende eenen vanden Protector van Engelandt, om alle differenten ter neder te leggen, ende eenen goeden Vrede op te rechten.

Ten derden, dat alsmen dat niet goet vinden en soude, datmen eene plaets in Vranckrijck nemen soude, daer beyde de Ministers van de partijen komen mochten, beneffens eenige Ministers van den Koninck van Vranckrijck, ende van den Protector van Engelant, om tusschen beyden, door goet beleyt, ende raedt van de Mediateurs de sake binnen behoorlicken tijdt te adjusteren.

Van weghen Hare Majestept wiert dese Propositie geaccepteert / maer niet van wegen de Commissarissen / seggende dat sy gheen middel mochten toe-laten sonder restitutie van Landen / waer over den Ambassadeur gesormaliseert wesende / wilde hem als middelaer de sake niet meer bemoeyen /

terwijl

/ 125 B 14 c Br. 1658 -

ter wijl zijn voornemen anders niet gheweest en was / als de differentien met behoorlicke middelen redresseren.

Boven al dit / soo addresseerde zijne Majesteyt dese saken aen de Koningin Regente / versouchende dat men daer over employeren soude / den Raet / ende advijsen van Hare Raden Tribunael / die bestaen in soo menichte van treffelicke Ministers ; de welcke al t' samen antwoorden / dat zy sterven wilden / tot conservatie van de Landen / de welcke hunne voor-saders ghewonnen hadden : Hare Majesteyt vermanende / dat zy tot geender tijt / ende veel min / staende de minder-jarichevdt des Koninchs / en mocht verminderen des Kroons Patrimonie. Dit ghevoelen hadden ock alle particuliere.

Eyndelick / geen reden / geen presentatien / geen middelen / geen neerstigheyt / en zijn bequaem geweest / om de Commissarissen te beweghen / om het voornemen tot den Oorloch te veranderen / altijdt haer upt-vlucht nemende dat zy gene andere Commissie / nochte geen ander last en hadden / en als zy tegen de reden niet op en mochten / zeyden dat zy den Oorloch begeerden. Wat remedie isser tegens gewelt / als gewelt selfs ? als het anders niet en kan ghevonden worden / nochte gheschieden ? aen den noodt en is geen Wet / nochte die en laet geen raedt toe ; men dissimuleert injurien / soo veel als het betamelick is / men presenteert de Vrede / voor soo veel als 't geoorloft is / men doet om den Oorloch upt te blusschen / ende van ons af te weeren / soo veel als het mogelick is / ende in tegendeel men houdt sich doof / voor de gherechticheydt / men volhert in 't nemen / men concerteert de victorie / in sulcken voorval en machmen geen violentie verdragen : Dat is het gebodt van de reden / onder de geleerde / de noodtsakelickheyt onder de Barbaren / de ghewoonte onder de Volckeren / de natuer onder de Beesten.

Ende eyndelick de Portugesen konnen seggben / met den kloecken Machabeo, wy en nemen ander luyden Landen niet / wy en'houden niet dan ons eygen / ende alleen 't gene dat ons Vaderlant raeckt / 't welck voor eenen tijt onrechtveerdelick door onse vyanden heeft vervolght geweest : Ende in desen tijdt soucken wy maer de restitutie van het erfgoet onses voor-ouders. Wy hopen dat Godt der Heyrscharen / die alle herten kent / de reden van beyde in zijne gerechts-schare sal ballanceren.

Onder stont

Pacheco Sousa, Magalhanes, Rocha. Castilho, &c.

/ 125 B 14 c Br. 1658 -

PROPOSITIE VAN DON FERDINANDO TELLES de FARO Aen de H. M. H. STATEN GENERAEL, Ghedaen den 22. Julij, 1658.

HOOGH-MOGENDE HEEREN STATEN;

DOor het commandement van den Koninck van Portugael / Alphonse den Sesten / Mijnen Heer / ende de Doorluchtighe Koningin Regente / ben ick hier gekomen met het Ampt / 't welck plach te genieten d'Extraordinaire Gesanten.

Eerstelijck / dat ick uyt haere Namen / uwe Ho: Mog: begroeten soude / aen de welcke sy toe wenschen / tot allen tijden / overvloedelijck / alles goedts / ende geluck.

Ten tweeden: Dat ick aen uwe Ho: Mog: soude te kennen geven / haren yver / ende begheerte / die sy nu over langh hebben ghehadt / op dat de langhduerighe vriendtschap / tusschen de Portugesen / ende de Batabiers / mochte in haren voorigen stant ghestelt werden / in de welcke / Sy / onder de Voor-saten / van den Doorluchtichsten Koninck Alphonsus / ende Hare Ho: Mog: altijt gefloreert heeft / ende dat dese / Sijns Majesteyts begeerte / van Uwe Ho: Mog: te rechte bekent werde.

Soodanigh / dat Sijne seer rechtveerdighe oorsaecke / door de gheheele werelt / worde verbreyt als alle behoorlijcke neerstichevdt doende / om voor te komen sulck-danigh / onderlingh Christen bloet-storting / bederffenis / schade / plundering / branden / ende schip-breucke de welcke noodsaeckelijck den Oorlogh volgen.

Ten dien eynde heeft Hy my bevolen / my naer dese Plaets te begeven / op dat ick / is 't saecke / dat sulcx het wel-geballen van Uwe Ho: Mog: is / den Vrede / soude presenteren. Jae om den selfden t'offreren / laet hy selfs niet naer / in desen tijt / in den welcken ghy ons den Oorlogh aen-secht / ende met die omstandigheden / met de welcke / naer soo veel aen-gedaen ellende / hebt ghesonden / eene vyandelijcke Vloote naer Portugael. Om dat yemant eene blijde Vrede genieten mach / machtmen alleenlijck den Krijgh voeren / en dit protext genomen hebbende / doense aen eenigh schijn van rechtveerdighevt / d'armoede / ende ellenden / de welcke sy van beyde zijden onschoomelijck ver-

/ 125 B 14 c Br. 1658 -

verdragen: d' oorsaecken van soo veel quaedts / zijn gheweest de strijdigheden / want zy gedwongen hebben / dat men weder-zijdts de wapenen in de handt nemen soude. d'Oorsaecke van de strijdigheden zijn voort-ghekomen / van de immoderate regeeringhe / in de welcke soo wel de Dienaers / als de Prefecten / over de Zee-saken bevel hebbende hun hebben ghedraghen / niet twijffelende of sulcks is aen Uwe Ho: Mog: bekent / upt al 't welcke / beyde / ende aen het Portugaelsche Rijck / ende aen den Staet van de Geunieerde Provintien / soo groote schade upt-gesproten is / welck aengaende / den doorluchtigsten Koninck mijnen Heer / die soucken sal te compenseren / ende te repareren / soo veel het mogelick wesen sal / midts tusschen beyde komende / gelijck het billick is / de moderatie van den Christelickste Koninck / en van den Protector van Engelandt / ende sal voorts alle neerstigheyt aen-wenden / dat Hare Hoogh-Mogende mogen bekomen / billicke satisfactie / waer toe aen my verleent is ample / ende Alderhooghste macht / dit aldus zijnde / soo moet ick noch eene saecke heysschen / te weten datter ghekosen mach werden Commissarissen met de welcke ick gantschelick / ende volkomentlick mach handelen / ende te gelijck eene Universele / ende eeuwige Vrede beslupte.

Verwachtende van Uwe Hoogh-Mogende goedertierlijck ghehoort / ende verhoort te worden / ende verbolgens te hebben eene hoste expeditie: onderteeckent Don Ferdinand Telles de Faro.

/ 125 B 14 c Br. 1658 -